

Értékelési útmutató

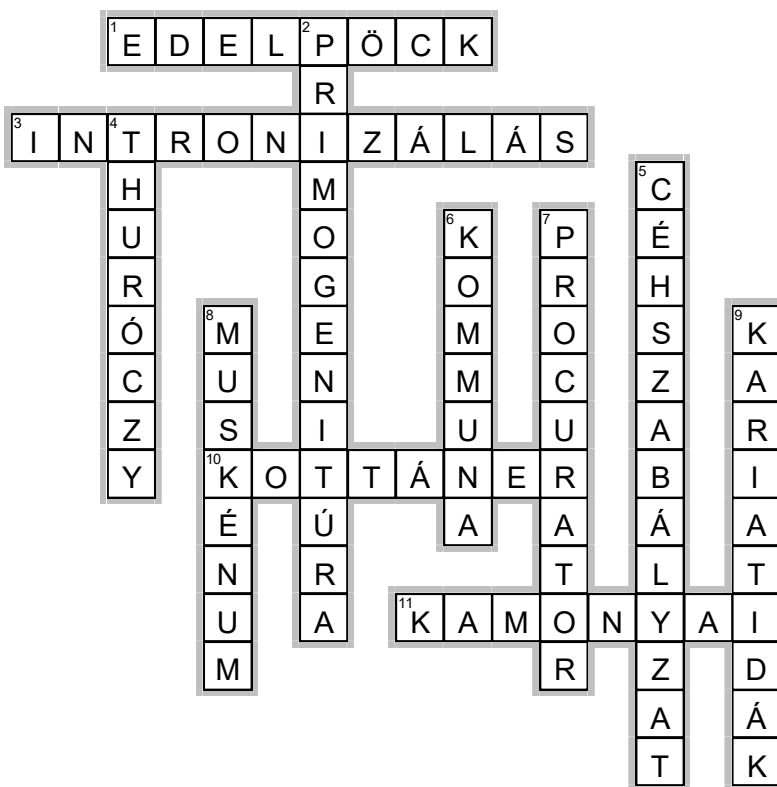
A feladatok legkisebb, önállóan értékelhető részeit, az itemeket a magyar ábécé kisbetűivel jelöltük (kivétel a keresztrejtvény). Az itemek már nem bonthatók fel részteljesítményekre, ezért azok már csak kétféleképpen minősíthetők: a tanuló megoldotta, vagyis az item megoldása jó (1 pont), illetve a tanuló nem oldotta meg, hiányos, vagyis az item megoldása nem jó (0 pont). Ha a tanuló megoldása nem egyezik meg teljesen az értékelési útmutatóban megadott válaszokkal, az eddig bevált gyakorlat szerint az igazolható jó válasz is pontot ér.

Ha egy feladat meghatározza a válasz elvárt elemeinek számát, és a tanuló ennél többet jelöl meg, akkor a megoldás sorrendjében kell értékelni. Ha a tanuló az összes válaszlehetőséget megjelöli, nem kaphat pontot.

Csak a megfelelően végrehajtott válaszadás fogadható el! **A 8. feladatnál súlyozott itemek találhatóak: 2 vagy 0 pont adható!**

1. feladat

11 pont

EclipseCrossword.com

A szakirodalom alapján csak a fenti helyesírási változattal fogadható el a válasz.

2. feladat

8 pont

- Vajdahunyd vagy Hunyad
- (Luxemburgi) Zsigmond és I. (Jagelló) Ulászló (A sorrend mindegy, mindkét válasz szükséges a ponthoz.)
- Méhfő Jakab (Az azonosítható név elfogadható.)
- Emléktábla: 1443. március („márcz”) 27.; Helyes időpont: 1443. február 23.
Mindkét válasz szükséges a ponthoz, pontmegosztás nincs.
- Kocs
- Az első kerekek kisebbek (gyorsabbá vált a kocs) és/vagy fordítható első tengely alkalmazása (mozgékonyabbá vált a jármű, kis ívben befordult) és/vagy 3 ló húzta és/vagy a jobb hátsó tengelyhez hámfával rögzítettek rudat
Kettő válasz szükséges a ponthoz, pontmegosztás nincs.
- Mátyás király vagy I. Mátyás vagy Hunyadi Mátyás
- Székesfehérvár esetleg Fehérvár
Minden tartalmilag helyes válasz elfogadható.

3. feladat**10 pont**

- a) Szolón
- b) arkhón
- c) VII. Gergely
- d) *Értelmezendő mondatok (nem kell leírni): „Jogában áll császárokat letenni. Senki fölötté nem ítékezhet.”*
A pápa függetleníteni kívánja magát a német-római császár (IV. Henrik) befolyásától vagy A pápa függetleníteni kívánja magát a világi hatalomtól.

Minden tartalmilag helyes válasz elfogadható.

- e) Augustus (*Octavianus nem fogadható el.*)
 - f) császárság vagy principatus
 - g) Hammurapi
 - h) Kr. e. 18. század vagy i. e. 18. század
 - i) II. András vagy II. Endre
 - j) III. Béla és a pápa vagy III. Honorius esetleg III. Ince
- Kettő válasz szükséges a ponthoz, pontmegosztás nincs.*

4. feladat**8 pont**

- a) Trencsén
- b) Nándorfehérvár
- c) Csák Máté
- d) Aba Amádé
- e) Kán László
- f) Csák Ugrin
- g) B) E) D) A) C)
- h) Temesvár

5. feladat**8 pont**

- a) interregnum
- b) kormányzóság vagy gubernium
- c) V. László vagy Utószülött László esetleg a király vagy uralkodó
- d) 57 esetleg kb. 60
- e) 1000
- f) Cillei Ulrik (*A toldalékoklás miatt nem fogadható el Csák Máté.*)
- g) III. Frigyes
- h) köznemesség esetleg familiárisok

6. feladat**14 pont**

- a) X Palatinus
- b) 2. Kr. e. 4.
- c) X Ciprus
- d) 2. stadionfutás
- e) X kb. 30
- f) X 4
- g) 2. sárgák
- h) 1. sas
- i) 1. galamb
- j) 2. Biborbanszületett Konstantin
- k) X 47
- l) 1. Augustus
- m) 2. Katona István
- n) 1. Nap

Csak a helyesen bekarikázott szám vagy X jel fogadható el.

7. feladat**8 pont**

- a) Mózes
 b) Tóra
 c) „...más isteneknek ne szolgáljatok, és ne boruljatok le előttük!”
 d) „Tartsátok meg szombatomat, és tiszteljétek szentélyemet.”

A c)-d) válasz csak idézetként fogadható el! Az elvárt elem aláhúzott.

- e) A versenyző megfogalmazza, hogy a zsidó nép/Jákob és 12 fia Egyiptom földjére települt egy időben, ahol egy idő után idegennek tekintették őket.
 f) „Ne egyetek semmiféle véreset...” *Nem szükséges idézni.*
 g) B)
 h) C)

A g)-h) válasz csak bekarikázott válaszként fogadható el!

8. feladat**10 pont**

A törvény/szabályozás/tanács célja	Uralkodó/uralkodók neve és az uralkodás időszaka	A források betűjele
a) Gazdasági döntés	Károly Róbert vagy I. Károly (1308/1310 – 1342)	G)
b) Szokásjog háttérbe szorítása	I. István vagy Szent István (1000/1001 – 1038)	A)
c) Az egyház támogatása	I. István vagy Szent István (1000/1001 – 1038)	B) E)
d) A magántulajdon védelme	I. László vagy Szent László (1077 – 1095) (Könyves) Kálmán (1095 – 1116)	C) F)
e) Öröklési rend szabályozása	II. András vagy II. Endre (1205-1235) I. (Nagy) Lajos (1342 – 1382)	D) H)

9. feladat**8 pont**

- a) H
 b) C
 c) E
 d) F
 e) B vagy A
 f) D
 g) A vagy B
 h) G

Az e) és g) felcserélhető.

10. feladat**15 pont**

Esszé

Figyelembe kell venni, hogy a tanulók az esszéírást még tanulják! Minden helyes válasz értékelendő a táblázat pontmegosztása alapján.

Értékelési szempontok	Pontszám
Feladatmegértés	1
Tájékozódás térben és időben	2
Kommunikáció (szerkesztettség és logikus gondolatmenet, nyelvhelyesség, helyesírás)	1
Szaknyelv alkalmazása	1
Ismeretszerzés, a források használata és következtetések levonása	5
Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek	5

Feladatmegértés

A versenyző a feladat utasításának megfelelően a fekete sereg fenntartását lehetővé tevő tényezőkre és okokra koncentrál. Részletesen kitér a gazdasági reformok összefüggésére a téma kapcsán, valamint utal röviden a fekete sereg fenntartásának politikai okaira is! Egyéb kérdéseket legfeljebb a forrásokból következtetve érint. (1 pont)

Ha a feladatmegértés 0 pont, akkor az egész esszé 0 pontos.

Tájékozódás térben és időben

Az esszében említi a versenyző a Magyar Királyságot, a Török Birodalmat és az Osztrák Főhercegséget/Ausztriát/Német-római Birodalmat; esetleg Csehországot; várostromot és csatahelyszínt (pl. Jajca, Kenyérmező) (tér); I. (Hunyadi) Mátyás (1458-1490) uralkodása (idő).

2 pont akkor jár, ha mindkettő szempontra kitér.

Kommunikáció

Bekezdésekkel szerkesztett, logikus gondolatmenet, megfelelő a nyelvhelyesség, nincs durva helyesírási hiba. Legfeljebb 2-3 hiba lehet a helyesírásban. (1 pont)

Szaknyelv alkalmazása

A versenyző használja a témához tartozó konkrét és elvont fogalmakat: pl. király, királyság, reformok, földbirtok, gazdaságpolitika, külkereskedelem, kincstartóság, adók (hadiadó, füstpénz, városok adója stb.), regálé (pl. bányaregálé, vám /koronavám/, pénzverési monopólium stb.), zsoldos hadsereg, fegyvernemek. (1 pont)

Legalább 5 fogalmat használ. Nincs téves fogalomhasználat.

Ismeretszerzés, a források használata és következtetések levonása

A versenyző a témához tartozóan 5 elemet kiemel, ami lehetővé tette a fekete sereg fenntartását az adott időszakban (5 pont): pl.

- Említést tesz a különböző típusú gazdasági bevételekre a források alapján (adó, regálé), megállapítja, hogy az adózás növekedése tette lehetővé a hadsereg fenntartást.
- Kiemeli fő jövedelemforrásként az adókat és ezek összegeit (rendkívüli hadiadó/dika, amely jobbágycsaládonként kellett fizetni: 250 ezer aranyforint; városok, zsidók adója: 53 ezer aranyforint).
- Utal a bányászatból származó bevételekre (pl. nemesérc bányászata, sóbányászat):
 - kiemeli a sóból származó jövedelem nagyságát: 80 ezer aranyforint;
 - az uralkodó pénzverési monopóliummal rendelkezik, a pénzverést a kamarák végzik: 60 ezer aranyforint.
- A kortárs történetíró szerint a háborús kiadások indokolták a bevételek növelését, de ez elégedetlenséget váltott ki a hatalmi elitben, a jobbágyokat anyagilag megterhelte.
- Mátyás uralmának második felében kevés beleszólást engedett a báróknak a politikai élet irányításába, a zsoldos sereg fenntartása is a király politikai hatalmának megerősödéséhez vezetett.

Minden a forrásokhoz tartozó helyes megoldás, következtetés értékelhető!

Történelmi gondolkodás és történelmi ismeretek

A versenyző 5 elemre utal a témához tartozóan (5 pont): pl.

- I. Mátyás bevételeinek jelentős növelésére törekedett, amivel megalapozta a fekete sereg/a zsoldos hadsereg megteremtését. A pénzügyek kezelését függetlenítette a királyi tanácstól, a létrehozott kincstartóság élére szakember került.
- Gazdasági szempontból a királyi hatalom alapját reformok tették lehetővé: pl. a füstpénz a kapudó megváltoztatását jelentette, mert ha egy jobbágyportán több család élt, akkor arányosan többet fizettek, azaz házanként/kéményenként adóztak (20 dénár).
- A rendkívüli hadiadó (a háborús költségek fedezésére) évi egy aranyforinttal növelte meg a jobbágyi terheket. Volt olyan év, hogy kétszer szedték be.
- Bevétel származott a kiváltságot élvező népek /szász, jász, kun/ adójából is.
- Rögzíti, hogy a regálé királyi jogon szedett jövedelem, ami az uralkodói bevételi forrása továbbra is: a harmincadvám helyett bevezette a koronavámost, és a harmincadvámra szerzett mentesség érvényét veszítette, így többletbevételhez jutott.
- Bevétele volt a királynak a földjére telepítettek földbéréből (cenzusból), és a királyi birtokokból is bevétel (termény) származott.
- A gazdasági bevételek lehetővé tették a katonai és politikai reformokat (pl. hű hatalmi elit megerősítése – kinevezés, adományozás). Mátyás éves jövedelme meghaladta az 500 ezer aranyforintot, kétszeri adó kivétel esetén akár a 750 ezer aranyforintot is elérte, amiből finanszírozni tudta a zsoldosokat, a hadjáratokat.
- Kitér a zsoldos hadsereg létrehozásának bel- és külpolitikai okaira: erős királyi hatalom megteremtésének igénye; a Török Birodalommal szemben kisebb összecsapások vállalása, végvárak elfoglalása (pl. Jajca, Szabács); az osztrákokkal konfliktus vállalása a nyugati irányú külpolitikai tervek miatt (pl. a császárság kérdése, cseh és osztrák háború, Bécs elfoglalása).
- A végvári rendszer fenntartása (évente kb. 200 ezer aranyforintba került); a 15 ezer fős zsoldos hadsereg fenntartása évi 300-500 ezer aranyforintba került. *vagy* A lovasok havi 3, a gyalogosok havi 2 aranyforintot kaptak. **Kötelező elem!**
- A sereg kiépítése az 1460-as években kezdődik Giskra legyőzését követően, és az 1480-as években már 15-20 ezer katona szolgálta a királyt. *vagy* A hadsereg 4 fegyverneme: nehézlovasság, könnyűlovasság, gyalogság és tüzérség. **Kötelező elem!**
- Kitérhet a versenyző a fekete sereg elnevezés eredetére (pl. Haugwitz János vagy a fekete szalag története) és híres vezetőire (pl. Kinizsi Pál).

Minden a témához tartozó helyes megoldás értékelhető, de a teljes pontért a kötelező elemeknek szerepelnie kell!

Felhasznált irodalom

1. feladat: Alkalmazás a keresztrejtvénynél. URL: <https://www.eclipsecrossword.com/> (2024. 04. 03.)
2. feladat képei a videó szakirodalmából kivágott anyagok
szerk. Véber Franciska (2009): Magyarország története ismeretterjesztő filmsorozat 13. és 14. rész – A három Hunyadi és Mathias Rex. FilmArt Filmstúdió és Magyar Televízió, rendező: M. Nagy Richárd, Varga Zs. Csaba. URL: <https://bit.ly/3PBLrDi> (2024. 04. 03.) és <https://bit.ly/3Xzvijk> (2024. 04. 03.)
3. feladat szófelhőinek elkészítése a Word Art felületén történt: <https://wordart.com/create> (2024. 04. 03.)
4. feladat térképrészlete
szerk. Pálincás Mihály (2022): *Történelmi atlasz középkorásoknak*. Oktatási Hivatal, Budapest. 20. o.
5. feladat átalakított szövege
Herber–Martos–Moss–Tisza (2005): *Történelem 3. (1000-tól 1500-ig)*. Reáltanoda Alapítvány, Budapest. A Hunyadiak kora fejezet. 329. o.
7. feladat szövegrészletei
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_02_006 (2024. 04. 03.)
8. feladat szövegrészletei
A) – B) és E) Részletek I. István törvénykönyveiből és az Intelmekből
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_016 (2024. 04. 03.)
C) Részlet Szent László II. törvénykönyvéből
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_017 (2024. 04. 03.)
D) Részlet az Aranybullából
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_018 (2024. 04. 03.)
F) Részlet Kálmán I. törvénykönyvéből
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_017 (2024. 04. 03.)
G) I. Károly intézkedése
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_06_019 (2024. 04. 03.)
H) I. Lajos törvénye
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_06_019 (2024. 04. 03.)
9. feladat átalakított ábrája (az eredeti ábra színes)
szerk. Pálincás Mihály (2020): *Történelem 9.* Oktatási Hivatal, Budapest. 86. o. (tananyagfejlesztő: Száray Miklós; szakbrák: Száray Lőrinc, Száray Miklós)
10. feladat szövege és a diagram
Okostankönyv (NKP, Oktatási Hivatal):
https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_06_021 (2024. 04. 03.)